

Britanci pobunili Balkan

Balkanski ratovi u đačkim knjigama jedanaest zemalja Jugoistočne Evrope. - Novi pristup nastavi

Ogromni, debeli Turčin, velikog nosa, zastrašujućeg izgleda hoće da proguta male balkanske narode, a na drugom crtežu mali, jadni Turčin leži na podu dok ga tuku i gaze veliki Srbin, Bugarin i Grk.

Ovo su samo neke od karikatura iz davnašnje dnevne štampe koje će autori ubaciti u istorijske čitanke za srednjoškolce kako bi đaci uočili i što bolje shvatili različite interpretacije istih događaja. Druga pomenuta karikatura objavljena je u turskim novinama, dok je prva osvanula u štampi drugih balkanskih država.

Upravo o novom pristupu istoriji u nastavi za "Politiku" govori docent na Odeljenju za istoriju beogradskog Filozofskog fakulteta, Dubravka Stojanović, koja predaje svetsku istoriju 20. veka i uključena je u projekat Centra za demokratiju i pomirenje Jugoistočne Evrope u Solunu.

Bolna prošlost

Za godinu i po dana bi trebalo da se pojave četiri srednjoškolska priručnika za istoriju koji ne bi zamenili sadašnje udžbenike, već bi služili kao dodatni materijal za bolje razumevanje prošlosti, da se lakše shvati zbog čega su i kako ista zbivanja različiti akteri drugačije tumačili.

U ovim knjigama će se naći Otomansko carstvo, nastanak nacionalnih država na Balkanu u 19. veku, Balkanski ratovi i Drugi svetski rat. Te teme su odabrane pošto dotiču sve balkanske zemlje i, istovremeno, najspornija su mesta zajedničke istorije.

Sve će prvo biti objavljeno na engleskom, a potom na jezicima svih jedanaest zemalja Jugoistočne Evrope.

- Knjige još nismo počeli da pišemo. U toku su dogovori - objašnjava naša sabesednica, koja je zajedno sa kolegom dr Milanom Ristovićem napisala čitanku za srednje škole "Detinjstvo u prošlosti", objavljenu prošle godine. Tu se kroz dečiju dušu prikazuju događaji iz 19. i 20. veka.

- Zajedno sa nama iz Udruženja za društvenu istoriju iz Beograda projekat su radile kolege iz Univerziteta u Blagojevcu (Bugarska) i Univerziteta u Gracu (Austrija), a saradnici su bili stručnjaci iz 11 zemalja Jugoistočne Evrope: Slovenije, Mađarske, Rumunije, Bugarske, Hrvatske, Turske, BiH, Albanije, Makedonije, Grčke i SRJ. I, taj dodatni udžbenik je namenjen deci svih tih zemalja. Istorijske čitanke koje se rade u okviru Centra iz Soluna biće namenjene takođe đacima iz pomenutih zemalja, osim

onima iz Mađarske. Ali će zato iz njih znanje sticati srednjoškolci sa Kipra - ističe Dubravka Stojanović.

Uspeh ili trauma

- U pisanju udžbenika primenićemo metod multiperspektivnosti. Nećemo objašnjavati događaje, nećemo nuditi "pravu istinu" o tome šta se dogodilo, već ćemo ponuditi istorijske izvore, dokumenta koja će pokazati kako su isti događaj drugačije tumačile različito zainteresovane strane.

Balkanski ratovi su, recimo, navodi naša sagovornica, za Grčku i Srbiju trenutak najvećeg vojnog i diplomatskog uspeha kada je Srbija vratila teritorije koje su pripadale srednjovekovnoj srpskoj državi. U Albaniji je isti događaj tumačen kao najveća trauma albanskog naroda kada je nepravednom odlukom velikih sila albanski narod podeljen u dva dela, na ovaj u Albaniji i onaj na Kosovu, teritoriji koja je nepravedno i protiv interesa albanskog naroda dodeljena Srbiji.

U Makedoniji se smatralo da je reč o posledici imperijalizma svih okolnih naroda, čiji je jedini cilj bio da podele makedonsku teritoriju i pretope makedonski narod u svoje nacionalne korpuse. Za Bugare se tu radi o izdaji saveznika Srba i Grka zbog čega je milion i po Bugara, nepravednom odlukom velikih sila, ostalo izvan bugarske države. Pri tome, Bugari u brojcima od milion i po svojataju Makedonce, Srbe, Grke i druge narode.

Turci su, pak, zastupali tezu da su o Otomanskom carstvu vladali idealni odnosi između različitih balkanskih naroda i otomanske vlasti i zato ti narodi nisu imali nikakvog razloga za pobunu. Po njima je britanska obaveštajna služba, iz svojih interesa, organizovala, inače zadovoljne, balkanske narode i podstakla ih na rat protiv Turske.

- Želimo da se na ovaj način učenici stave u različite pozicije i uloge, da menjaju perspektivu iz koje procenjuju događaje, kako bi mogli da zaključuju o tome do kakvih političkih posledica mogu dovesti tako različite interpretacije istorijskih činjenica. Zamisao je da se uz memoare, dnevničke zabeleške, autentična spisa, i drugih dokumenta, objavi što više ilustracija, slika, karikatura, grafikona iz perioda o kojima se u čitankama govori. Daćemo, na primer, etničke mape iz 1912. koje su crtali svi koji su ulazili u rat. Po srpskim kartama se jasno implicira da na današnjoj teritoriji Makedonije pretežno žive Srbi, a bugarske mape pokazuju da na toj istoj teritoriji isključivo žive Bugari. Grčke mape su prednost dale grčkom stanovništvu, priča "Politikina" sagovornica.

Ove čitanke neće servirati ni "četničku", ni "partizansku" istinu od čega, nažalost, ocenjuje Dubravka Stojanović, nisu imuni ni naši najnoviji udžbenici iz istorije.

Aleksandra Brkić